

vuursymbool in vlamme tongen zat op een tegel van hen. Indaldende in de Gemeente, maakt de Heilige Geest woning in een tegel van hen. Zoo handhaaft Hij niet alleen den eigen aard van de Gemeente tegenover de wereld, maar ook in de Gemeente den eigen aard, het bijzonder wezen, het eigen karakter van elk lid aan het lichaam van Christus. Niet ambtelijk, want de ambtelijke gave des Geestes hadden de apostelen reeds vóór Jezus hemelvaart ontvangen, toen Hij op hen blies, maar wezenlijk, in leders wezen. Er moet niet maar een firmament en een starrenhemel zijn, maar iedere ster aan het firmament heeft haar eigen baan, haar eigen zwaai en lichtgloed. En zoo ook zullen de rechtvaardigen blinken als sterren aan het uitspan, ongelijk van grootte, van vorm, van schittering en van omloop. Het is die eigen positie, die eigen aard, dat eigen karakter, die eigen persoonlijkheid, die eenzijdigheid door afwerping van alle vreemde bijmengsel, en anderzijds door volledige ontplooiing van geheel haar eigen inhoud, als heiligheid uit moet komen; en dit juist is het eigen werk van den Heiligen Geest. Het is niet genoeg, dat de Gemeente een tempel Gods zij. Ook leders hart moet een eigen, een eigenaardige woonstede Gods in den Geest zijn, zoo als de Geest geen andere woonstede in een ander hart vindt of vinden kan. Heilig in Christus, o, zeer zeker, als ingelijfd in zijn Lichaam, maar nu ook geheiligd door de voltooiing van onze verborgen persoonlijkheid gelijk God die bepaald heeft, en naar zijn eigen bestel verwezenlijkt.

Dit voelt de Gemeente dan ook. Bij de kribbe van Bethlehem en bij het Kruis van Golgotha herdenken we wat ons allen saam gold, zonder dat leders persoonlijk bestaan aan de orde komt. Maar op den Pinksterdag komt het op leders hart, in zijn eigen persoonlijk bestaan aan. We rusten dan niet in den heiligen tempel, welke is de Gemeente, maar we voelen dat we tot ons eigen hart hebben in te keer, om ons af te vragen, of dat hart, dat we ons hart noemen, ook zelf, ook op eigen wijze, een woonstede Gods in den Geest is. Daarom geniet in Pinksteren niet, wie in zijn eigen hart nog alleen zelf woont, en nog niet saamwoont met den Heiligen Geest in zijn binnenste. Ook zijn er, die wel weten dat de Heilige Geest bij hen inwoont, maar die zich niet dien Geest die in hen woont, niet inlaten, zijn gebed niet beluisteren, zijn troost niet zoeken, geen verborgen gang met Hem kennen, en maar al te vaak Hem bedroeven. En daarover komt Pinksteren ons dan bestraffen. Dan klaagt Pinksteren ons aan. Dan we misschen vroom en braaf, maar toch niet heilig willen worden. En het is in die stemming van ons gemoed, althans zoo het tot zelfbeschaming mag komen, dat onze ziel den bij haar inwonenden Geest dan weer opzoekt, zich aan Hem ontdekt, en zich weer aan Hem toewijdt met een nieuwe liefde. Nu hangt dit natuurlijk niet aan den Pinksterdag. Datzelfde kan elken dag en elken nacht in ons plaats grijpen. Maar voor den vergeetachtige is het dan toch een dag der gedachtenis, die ons sluimerend bewustzijn weer kan doen opwaken. En in dien zin nu zij het toegebeden aan al wie God kent, dat ook dit Pinksteren hem een zegen in dien zin moge brengen, dat hij uit „de woonstede Gods“, d. i. uit zijn eigen hart, wegdoe al wat den Heiligen Geest, die bij hem inwoont, aanstoet moet geven. En niet minder, dat hij in zijn eigen binnenste en in het verborgen van zijn wezen, de gemeenschap met den Heiligen Geest hernieuwe, hernieuwe in geloof en in liefde, opdat de Heilige Geest het werk zijner persoonlijke heiliging te krachtiger in hem doorzette.

„Troost, troost mijn volk.“

[PINKSTEREN].

Troost, troost mijn volk, zal
ulieder God zeggen.
Jesaja 40: 1.

Als deze wereld ondergaat, en het rijk der heerlijkheid komt, zal er meer dan één schoon ding voor altoos weg zijn. Er zal niet meer gekend worden noch het schoon der onfermingen, der barmhartigheid, noch het schoon des medelijdens en der vertroosting.

En troosten is schoon; zelfs in het min ernstige. Een kleine deern, die haar speelpop vallen liet, dat de kop in tweeën brak, en nu suikt van 't huilen, wekt tegelijk uw lach en uw deernis; maar er komt iets schoons, iets heiligs in het kindertafereel, als ge straks ziet, hoe de kleine in haar wanhoop van haar moeder getroeteld en getroost wordt.

En dit schoon van het troosten klimt in waardij, naar gelang de smart dieer wondde, en het troostend troetelen overgaat in een troosten door het deernis toenend oog en het stille, diep uit de ziel opkomend woord.

Zoo heeft God Adam getroost, toen hij bevende voor God vloot, en de Heere hem tot zich riep, zeggende: Adam, waar zijt gij?

Dat is het eerste in het troosten, dat men den in zijn smart verlatene bij zich roept, of zelf als een door zijn smart geroepene naar hem toegaat.

Pijn, smart, verdriet geeft een gevoel van verlatenheid, van eenzaamheid, van op zichzelf geworpen te zijn; en daarom is het eerste wat wie schreit noodig heeft, dat er iemand is die zich zijner aantrekt, die zijn verlatenheid breekt, die hem troost, ja, voelen doet, dat hij niet als een prooi aan zijn smart wordt overgelaten. Zelfs doet het bij bittere smart goed, als men niet naast of tegenover u blijft staan, maar u zacht den arm om den hals slaat, en u naar zich toetrekt, en uw moegestreden hoofd tegen zijn borst doet uitrusten.

Daarom heet de Trooster in de taal waarin Johannes schreef: de Paracleet, dat is de bijgeroepene; en heet troosten in die taal: naar u troosten. 1)

Men wip hier tegen in, dat er niet Paracleet, maar Paracletus staat. Ten onrechte. Ook zonder de stem roept de smart, en in dien zin is de Trooster altoos de te hulp geroepene.

Zoals Ismaël in de woestijn neerlag, zonder ook maar te kunnen spreken, en dat er toch staat: God hoorde de stem van den jengeling, zoo gaat er van elke smart een stemme uit die om mededoogen, om deernis, om medelijden roept; en Hij die zich aldus laat roepen, om dat hij die stomme taal der smart verstaat, hij is de Trooster.

Vandaar het woord bij Jesaja: „Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen. Spreek naar het hart van Jeruzalem“.

Reeds vóór den zondvloed begon dit. Lamech noemde den naam van zijn zoon Noach, want, zoo profeteerde hij: „Deze zal ons troosten over ons werk, en over de smart onzer handen, van wege het aardrijk, dat de Heere vervloekt heeft“.

Dat was toen, dat is nog, en dit zal tot den einde toe de altoos wellende bron van onze smart zijn. De zonde, de vloek, de ellende des levens. Ellende om ons heen, en ellende in ons hart.

En nu is dit het beklemmende, dat die smart klimt naar mate de fijnheid van ons gevoel toenemt; toenemt naar mate geestelijk hooger staat; en op het hoogste komt, als ge van Gods volk zijt. Ja, dat die smart nooit dieper gevoeld en nooit banger geleden is, dan door den Voleinder van ons geloof.

Hem troosten in Gethsemane niet de jongeren, maar de engelen Gods.

En met hem lijdt zijn volk, en onder dat volk de profeet meer dan gewone geloovigen, de getuige meer dan wie van verre blijft staan, die dieper ingeleide banger dan wie glijdt over de oppervlakte.

Dat heet Sion. „Sion“ is dat deel van het volk, dat 't diepst inleef in de dingen des Heeren. En daarom zegt de Profeet, dat „God zelf zijn Sion troosten zal“.

De kinderen der wereld hebben ook wel hun leed en hun teleurstelling, maar ze zetten er zich overheen, ze laten zich afleiden. En vooral, ze hebben den stroom der wereld niet tegen zich, maar drijven met dien stroom mee. Ook schijnt het soms, alsof hunner het welvaren is. Riep niet reeds Asaf uit: „Ze worden als andere menschen kinderen niet geplaagd“.

Maar Gods volk drinkt dan aan dag uit den beker der kastijding, en heeft er dan dit nog bij, dat het altoos tegen den stroom oproeit, dat aan zijn wortelen tegen de wereld nooit een einde komt, en dat het smarten der ziel kent, waaraan de wereld vreemd is, en dan nog lijdt om de zake Gods en om den Naam des Heeren, gelijk geen kind der wereld dit kan.

En daarom klaagt er aldoor uit dat Sion een stem naar God om vertroosting, en blijft de stem uit den hemel in antwoord roepen: „Troost, troost mijn volk.“

Ook nu weer voelt Gods volk die smart.

Ons bloeit het hart met al onze landgenooten, ja met alle man van edeler zin, om het lijden aan onze broeders in Transvaal overkomen. Maar Gods volk lijdt daaronder nog dieper en meer.

Gods heilige naam is in dien strijd gemengd. Er is voor recht en voor gerechtigheid op den God der vaders vertrouwd. Dat is niet gebleven in de binnenkamer, maar ningeropen voor heel de wereld.

En een oogenblik stond de wereld verbluft. Toen het in Transvaal zoo tegen aller vreeze in schoon en goed ging. Het was alsof we wonderen beleefden. Een ieder stond verbaasd. Ja, er waren kinderen der wereld, die weer naar God vroegen, en zich afvroegen, of er toch waarlijk niet een God die wonderen deed, bestond.

Toen juichte, toen dankte Gods volk, om onze stamgenooten, maar schier meer nog om den Naam des Heeren, die geloofd en die geprezen werd.

Doeh nu keerde het.

Op de overwinning volgde de nederlaag. De maan triomfste over het recht. De geweldenaar breekt door. De priesters van Mammon juichen. En aan een man als Kruger breekt schier het hart.

En nu lijdt Gods volk. Ook voorzeker om onze broeders daarginder, maar toch schier meer nog om de teleurstelling van het geloof, om de banier des Heeren die weer dook, om de Naam des Heeren die weer gewantwoord wordt. Zie, zoo vraagt de wereld, die zich bijna bekeerde, hebben we 't u niet gezegd, dat het toch niet van uw God, maar van het wapengeweld afhangt?

Dat schijnt, dat doet zeer. Dat bedekt ons het aangezicht met schaamte, alsof we te hoog in onzen God hadden geroemd, en alsof we met onzen God nu bedrogen uitkomen.

Zoo is het in dat één, sterk sprekende geval. Maar zoo is het telkens. Sion lijdt om Sion. Er is een smaad over de Kerke Gods, er is een woelen tegen den Naam des Heeren, er is een inzinking onder de broeders. Soms een gevoel alsof alles ons begraft. Tot zelfs uitbreking van zonde onder de broeders komt ons verontrusten. Broeders grieven ons teller, dan de vijand ons benaamt.

En daar denkt nu niet aan, en daar bekreunt zich niet om, wie alleen met zichzelf bezig is.

Maar de vrome kinderen Gods, zij die Sion zijn, voelen het, o, zoo diep, en hunner is een lijden als eens de profeten doorworstelden.

En dat lijden, dat lijden van zijn Sion kent God, en daarom blijft hij zijn Sion troost toe beschikken.

„Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen“.

Nu is er in kleinen kring, voor korten tijd, overrijke vertroosting geweest, die het leed vergeten deed.

Mijn jongeren, zoo sprak Jezus zelf, vasten niet, zoolang de bruidegom bij hen is. Zij die tasten konden het. Wordt des levens, waren over de smart van Gods volk heen. Maar ook, en Jezus zelf voegde dit erbij, als de bruidegom van hen zal zijn weggenomen, dan zou de donkerheid in hun ziel te banger zijn. Dan zou hun hart worden ontroerd.

Zoo kon het dan ook niet blijven. En daarom sprak Jezus tot hen: „U hart wordt niet ontroerd, ik zal u een anderen Trooster zenden. En toen kwam God de Heilige Geest.“

Die diepe gedachte hierin is, dat de vertroosting van menschen te ondiep is, en de vertroosting van engelen te kort schiet, en dat de ware vertroosting van Gods volk eerst komt, als God zelf zijn Sion troosten komt.

Zoo kwam Hij in den Zoon, en troostte de jongeren. En zoo kwam Hij nu in den Heiligen Geest, en troostte de gemeente.

En vraagt ge of God dan niet ook in vroeger dagen zelf getroost had, dan is het antwoord: o, Gewis, maar als van verre en uit den hoogte, en niet van nabij.

En dit nu is het Nieuw Testament, dat de Trooster nu niet meer van verre troost, maar tot zijn volk komt, en onder hen woont.

Dat was de juichtoon der jongeren toen

Jezus bij hen was: Het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond.

En ditzelfde nu is de lofsalm van Gods volk. De Heilige Geest is uitgestort, is tot ons nader gekomen, en heeft ons hart tot zijn woonstede gekozen.

Zegt der dochter Sions: Hier is uw God.

En nu vloeit de bron van vertroosting eeuwelijk, en durft het volk des Heeren de smart aan, omdat het als een die zijn moeder troost, met heilige aanbidding te midden van zijn smart triomfeert.

Amsterdam, 1 Juni 1900.

Humpata.

Voor den predikant Ds. P. Biewenga, te Humpata, vroeg ik duizend gulden. Men zond mij f 1763.64.

Van dit bedrag is f 1000 verzonden, en het overschot op interest gezet, om later als tweede bezending te worden verzonden, na aftrek van de verzendingskosten.

Aan hen, die zoo volvaardig aan de roepstem uit Zuid-Afrika gehoor gaven, mijn hartelijke dank.

KUYPER.

Amsterdam, 26 Mei 1900.

Mysticisme.

II.

Er behoort eenig nadenken toe, om zich duidelijk en helder rekenschap te geven van hetgeen onder verkeerde Mystiek te verstaan is.

Ze komt altoos op uit de stemming van psalm 42 van het „hijgend hart“, en daarom voegt het ons, alles wat met het Mysticisme in verband staat, met zekere teederheid te bejegenen.

„Dan mijn ziel verlangt naar God?“ Dát is de zielskreet. Het is het dorsten naar den levenden God. Het heimwee van de ziel naar gemeenschap met het Eeuwige Wezen. Een verlangen dat ook wel in vermetele nieuwsgierigheid ontaarden kan, evenals er menschen zijn, die in de diepte van Satan willen inzinken. Maar in den regel heeft het daar niet mee. Gemeenlijk komt dat er later bij.

De eerste opwelling is gewoonlijk behoefte om lief te hebben, n vagen oneindigen zin. Zoals er in het ongelijkschap of in het hart van een jongedochter een vage behoefte om verliefd te zijn kan post vatten. Dat men niet verliefd is op een bepaald persoon, maar in het gemeen. Dat behoort dan nog in het minst niet een verlijfd zijn in zinneliken zin te wezen. We zeggen niet, dat dat er niet vaak onder speelt en er niet soms bij komt; gelijk de uitkomst dan ook leert, hoe de meest mystieke secten ten slotte in den dienst van zondige lusten zijn ontaard. Maar dat hoeft het niet te zijn. Wat God van Adam zeide, dat hij geen hulpe tegenover zich had, is in heilig reinen zin bedoeld. Onze aanleg als mensch is niet om op ons zelve te blijven. Men kan zijn aanleg wel ten slotte zoodanig wijzigen, dat men alsnu in het celibataire zijn geluk vindt, hetzij als man of als vrouw, maar dan is er altoos iets in ons geknakt; en veel hooger staat de mensch, die gedrongen alleen te blijven, zijn teleurstelling hierover tot zijn dood toe bekent, dan de vergoede, die er over heen is, en zich nu aangepast heeft aan zijn onnatuurlijken toestand.

Een man is een half mensch, bij wie een andere helft hoort, en een vrouw is evenzoo slechts een half wezen, passende bij een wederhelft. Dit zit in heel het wezen, in heel onze natuur, en volstrekt niet in een enkele neiging.

Daarom nu is het heimwee der genegenheid van ons wezen en van onze natuur onafschiedelijk; is er een verlangen dat om bevrediging roept; een uitgaan van het hart naar wat het weet en voelt, dat het alleen in een ander hart vinden kan. En al behoort het nu tot de hooge uitzonderingen, dat dit heimwee, dat verlangen, als het zich op een bepaald persoon concentreert, gespeend blijft aan elk gevoel van teleurstelling, toch blijft het waar dat deze persoonlijke concentratie het natuurlijke en het gezondst is.

Maar aan dat richten van zijn hart en zijn genegenheid op één bepaald persoon, gaat bijna altoos vooraf een onpersoonlijk verlangen, een heimwee zonder een bepaald voorwerp waarvan het uitgaat. In het kleine kind is dit nog niet. Maar met de jaren wordt dit besef in het hart wakker, en het is uitzondering dat het wakker wordt geroepen door een bepaald persoon. Dat kan wel, en het komt voor, maar het is de exceptie. En van daar dat gemeenlijk, zoodra men zekeren leeftijd bereikt heeft, en het hart niet door hoogmoed en zelfgenoegzaamheid is verstikt, dat vage verlangen niet om bemind te worden, en dan lief te hebben, maar eerst het verlangen om zelf lief te hebben opkomt, en dan dat dwepende, dat onbepaalde, dat onbeteugelde karakter vertoont, dat zich verliest in niet te grijpen idealen. Dit spreekt veel sterker bij het meisje, dan bij den jongen man. Het komt onder mannen meer onder Duitschers dan onder Nederlanders uit. En in Duitsland het meest bij de Saksers.

Met deze van nature opkomende behoefte om te lieven en te minnen, houdt nu de vrome opwelling ontegenzeggelijk verband; soms gelijken tred.

De liefde voor God en de liefde voor den naaste liggen vast in geboden, waarvan Jezus zelf gezegd heeft, dat het een aan het andere gelijk is.

Het is één leegte in het hart; één gevoel dat er bij ons hart iets heeft, dat we zelf aan ons hart niet geven kunnen; één gewaarwording dat we geschapen en bestemd zijn, om voor iets anders te bestaan; ons aan een ander te geven; en het

alleen-zijn te doen ondergaan in zalige gemeenschap.

En nu is er in een menschelijk hart, dat nog eenigszins zuiver werkt, tegelijk tweeledig hieruit geboren aandrif, die beide uit onze schepping opkomen. Omdat we geschapen zijn, naar Gods beeld geschapen, dringt ons de ziel naar God; en omdat we man of vrouw geschapen zijn, dringt ons het hart naar het lieven van wie ons tot wederhelft kan zijn.

Die tweeledig aandrif gaat nu uiteen en werkt zelfstandig, zoodra de drang om een mensch te minnen, zich geconcentreerd heeft op een bepaald persoon. Dan toch staat deze eindige liefde onderscheidenlijk over tegen dat lieven van den Oneindige, dat geen grens of maat stellen kan.

Zoolang daarentegen de heimwee naar een mensch zich nog niet gericht heeft op een bepaald persoon, en dus nog vaag, onbepaald en zwevend blijft, wordt vooral bij hooggestemde naturen dat onderscheid tusschen deze tweeledig aandrif verzwakt. Het is dan eenzijdig dorst naar het lieven van den Oneindige, en anderzijds dorst naar het lieven van het onbepaalde. En zoo vloeien beide gewaarwordingen in elkander. Vooral de Jezus-aanbidding vormde hier dan vaak den verbindingschakel. Inimmers in Hem is én het Oneindige én het bepaalde. En de voorbeelden ontbreken in de historie niet, die toonen, hoe die tweeledig aandrif waarvan we spraken, zich in één aandrif oploste, die zich dan richtte op den Zoon Gods en den Zoon des menschen. Een eensameling die, al naar zin en ziel was, de ene maal geleid heeft tot dwepende, heilige aanbidding, de andermaal tot afglijden in achter het heilige masker loerende lust.

Het is dan ook in de levensperiode, die we hebben aangeduid, dat gemeenlijk de eerste zaden van het ongezonde mystieke, d. i. van het Mysticisme, ontkiemen in het jeugdig hart. De ziekelijke-mystieke secten hebben zich deswege veelal op den jongen man en vooral op de jonge vrouw van die levensjaren geworpen. Toch ging deze neiging bij de meeste der verleiden later weer over, zoodra ze huwden, of ook maar zich verloofden. Bij anderen daarentegen werd die ongezonde neiging later nog sterker gevoeld, en het is in deze personen, dat het eigenlijke Mysticisme dan zijn dragers en tolken vond.

In tweeledig richting ging dat dan bijna altoos uit elkaar. Het ziek geworden heimwee der ziel ging overhellen of naar den geestelijken, of naar den zinnelijken kant. Ging het zinnelijk over stag, dan kwam er een diep zondig verloop, dat ten slotte in de brutaalste onzedelijkheid eindigde. Ging het, overwinnend, in geestelijke banen, dan vlamde het op in heilige dweeperij, die soms tot de verwonderlijkste zelfopoffering en zelfkastijding in staat stelde, maar bijna altoos met ongemene zelfverheffing gepaard ging. Reeds in de eerste eeuwen der Christenheid borg meer dan één klooster mannen en vrouwen, wier heilige, dwepende toewijding u zou beschamen hebben. Maar ook de ontzettende tafereelen, die onder Jan van Leiden's geestverwanten in Munster zijn afgespeeld, waren 'n vroeger evenzoo bekend, en hebben zich ook daarna van eeuw tot eeuw, zij het ook op andere schaal, herhaald.

Ziet het menschelijk heimwee, naar de bij ons hoorende wederhelft, van alle concentratie op een bepaald persoon af, en lost ze zich in haar vaagheid op in het heimwee naar God, dan leent het aan de drift naar God iets hartstoehtelijks. Maar ook, vloeit omgekeerd de liefde naar God in de menschelijke en op den mensch gericht liefde in, dan eindigt ze met elken slagboom van het zedelijke op zij te duwen, en wordt het onheiligtste ten slotte geheiligd voor het doel geraakte zielsbeef.

Tot die uitersten komt deze onnatuurlijke vermenging van twee tochten in ons hart niet, dan exceptioneel, in bepaalde tijden, bij bepaalde personen, en onder bepaalde omstandigheden.

Weet de Kerk van Christus tucht over de zielen te oefenen, dan bestaat er voor zulke excessen geen vrees.

Wel past het ons, om altoos uiterst voorzichtig te zijn. Men weet, wat kleine vonk een grooten hoop hout kan aansteken. En nu en dan hoort men ook in ons land weer van opzienbarende verschijnselen die ons ter waarschuwing mogen strekken. Ook komen nu en dan, ook onder Gereformeerden, sexuele verhoudingen aan het licht, die toonen hoe ook de Duivel van het Mysticisme nog altoos als een brieschende leeuw rondwaart.

Maar toch, als zoodanig zou het geen algemeen gevaar mogen heeten, en niet met het Intellectualisme op één lijn te stellen zijn. Ook mag dankbaar worden erkend, dat de Gereformeerde Belijdenis en de Gereformeerde kerk-usage aan elke ziekelijke mystieke neiging een heilzamen teugel aanlegt.

Het meer algemeene kwaad onder ons verloopt gemeenlijk noch in het één noch in het andere uiterste, maar bestaat in een onzuivere richting die aan de vroomheid wordt gegeven. Bij lieden die stug van hart zijn en geen zaligheid in het vrome vinden, komt dit gevaar dan ook niet voor. Maar als in een gezin, in een kring, in een gemeente metterdaad vrome zin mag heerschen, zoodat de Godsvrucht niet in uitwendigheid en rededavelen over diepe stukken opgaat, maar de consciëntie teeder maakt en naar God uitrustt, en in liefde zieleweelde doet zoeken, — dan ziet men gemeenlijk, dat er overhelling of naar het veel doen of naar het veel genieten komt; en het is het verbreken van het juiste evenwicht tusschen deze twee, waardoor het Mysticisme dan een kans krijgt.

Er ontstaat dan zoo licht een aanstekelijke stemming, een imponerende manier van omgang en samenzijn, iets overgeestelijks, dat u niet vrijmaakt, maar benauwt,

en waaronder uw eigen ziel lijdt zoolang ge er u niet door laat verleiden.

En die altoos bedenkelijke geestelijke condities weten zich dan daarom met zoolveel kracht te handhaven, omdat ze haar grond en oorsprong metterdaad vinden in het verlangen van veel zielen om nauwer, inniger, verborgen omgang met het Eeuwige Wezen te hebben.

En dat is natuurlijk heerlijk. Alleen in den weg waarin die gemeenschap gezocht wordt, ligt de fout.

Nader onderzoek.

Het doet ons genoegen, dat ons artikel over de promotie van Dr. G. Keizer te Lausanne, ook de aandacht van Prof. Bavinck trok en dat hij tot op zekere hoogte althans op de kwestie inging.

Het geldt hier een der vraagstukken, die nader onderzoek, en, op grond van dat onderzoek, zoo mogelijk, oplossing vragen.

Daarvoor is het intusschen noodig, dat de feiten nauwkeurig geconstateerd worden. Thans bepalen we er ons daarom toe, zoo mogelijk die onmisbare inlichtingen in te winnen.

Prof. Bavinck schrijft:

Aan uitsluiting of miskenning van de Vrije Universiteit werd daarbij nimmer gedacht.

Integendeel, meermalen werd aan studenten in overweging gegeven, om ook een tijd lang aan deze Hoogeschool te studeren.

Maar toen eenmaal een paar studenten zich daaraan begaven, om hun studien voor te zetten en er den doctoralen graad te behalen, is de ervaring, daarbij opgedaan, van dien aard geweest, dat de laat toe nieuwe proefnemingen geheel benomen werd.

Overal vonden onze studenten, die hier het candidaats-examen hadden afgelegd, tegemoetkoming. Alleen de Vrije Universiteit toonde niet de minste toegenadering.

Wij betwisten haar volstrekt het recht niet, om te handelen, gelijk zij deed. Misschien kon zij niet anders doen. Maar dat neemt niet weg, dat de liefde niet altijd kan blijven komen van één kant.

Zou het nu niet kunnen, dat de schriftelijke stukken, hierbij in het spel, gepubliceerd werden, en dat nader gespecificeerd werd, in welke opzichten van de zijde der Vrije Universiteit „geen de minste toegenadering“ is betoond?

En evenzoo, waarin heeft de toenadering bestaan, die elders wel gevonden werd? Of, precieser, zijn door den Senaat van Heidelberg en van Lausanne vrijstellingen verleend van reglementaire voorschriften omtrent af te leggen examens?

Just omdat we een gezonde oplossing ook van dit vraagstuk voorstaan, zou het ons veel waard zijn, indien de preciese gegevens konden worden public gemaakt.

Over een algemeen begrip van „toegenadering“ is geen gedachtenwisseling te voeren.

Met opzet onthouden we ons, in afwachting hiervan, van elk dieper ingaan op het vraagstuk zelf.

Alleen zij het ons geoorloofd onze volle instemming uit te drukken met wat Prof. Bavinck over het bezoeken van andere Universiteiten schrijft:

Onderscheidene studenten van de Theol. School hebben korter of langer tijd aan een buitenlandse Hoogeschool doorgebracht.

Schrijver dezes is daar steeds een warm voorstander van geweest en is dat nog.

Er is niets, dat meer den blik vernimt en voor eenzijdigheid bewaart, dan het bezoek van verschillende hoogeschoolen. Men leert op die wijze iets kennen van „het rijke leven“, dat overal, ook op het gebied der wetenschap, in deze eeuw valt waar te nemen.

Onze vaders wisten dit ook en trokken daarom op hunne studiereizen gansch Europa door. In andere landen houdt men deze gewoonte nog aan, maar hier is zij, helaas, zoo goed als geheel verdwenen.

Daarom is het een zegen te achten, als sommigen van onze aanstaande predikanten, juristen, medici enz., die aan een Hoogeschool hunne studien volbrachten, deze nog aan een andere School, welke voor hun vak speciaal in aanmerking komt, een tijdlang voortzetten en voltooien.

Dit is ook onze mening.

Pasbeginnende studenten hebben behoefte aan eenheid van leiding. Studenten, die wat men noemt „klaar zijn“, vernemen hun blik als ze ook elders kritische toehoorders zijn.

Recensien.

Excelsior, getiteld: Tijdschrift voor het Nederlandsche Volk, onder redactie van A. J. Hoogenblik en J. A. Wormer.

Excelsior verdient nog steeds, evenals bij vroegere bespreking in De Heraut is geschied, met eere genoemd te worden.

Om zijn gezonde Schriftbespreking, zijn boeiende verhalen, zijn uitstapjes op letterkundig gebied, maar het meest om wat de heer Wormer in woord en beeld er in geeft van de gebeurtenissen in Zuid-Afrika, kan het als lecht voor onze jongelieden met warmte aanbevolen worden.

Wat ik wel zou wenschen? Dat het historisch element er wat meer in op den voorgrond trad, dat er zich meer bezieling in uitstraalt voor het Calvinisme, dat de kracht van ons volk en van zijn worteling in ons glorierijkperk is geweest. Gevoegelijk kon dan de aanpreping van wat niet Nederlandsch, wat Engelsch is, achterwege blijven.

Zoo b.v. een stukje in het nummer van 7 Januari 1900, getiteld: Het geinigen eene vrouw. Daar lees ik o. a. in: „Als gij mij vraagt naar mijn kerkgenootschap, antwoord ik: Ik ben een Episcopale, maar ik heb met zeer veel gepot twintig jaar met de Presbyteriaanse godsdienst gehouden, en zou hetzelfde kunnen doen met de Methodisten, Baptisten, Kwakers enz. Mijne overtuiging en neiging hellen sterk over naar het „inwendige licht“, zoolks de Kwakers

dat noemen. Wordt. Het lijd komende in de Excelsior wi maar toch am vrome, beroen moeten zulke nimmer als vo aan onze jonge liever onze ston zien. Dat zal t hun in den z anlen worden.

Blikken in En hander f. Hofmeyr, Nijmegen, P. De Kaapsd als oud-studen studenten de vele onderzoe betrekking tot den mensch, vervoering me ping enz. ook van de schri gronden op d Men vindt echter kunne scheiden van blad“, m. i. schouwingen Om iets te Hofmeyr han hij: „En als Gods wezen t als het wezen antwoordt zij dat GOD de is haar he l liefde is de zijn wezen. zijn in zijne van de ontp Ik zou wil niet evenzoo, ook een ver 5: 20; Hebr men nu, da niet Gods wa M. I. doet Gereformeerde gewaarwurd den Gods v die éne he goddelijk he plooiingen v Naar ik u ware voorste dere mato als elke an schappen zij En natuur het wezen G de andere d zoolks dan o toespraken v vele goede i heid schrijv Schrijft ten schrift niet i Maandblad terkunde. Q Letterkunde, gelingsverbo Moor te Am Met klim doorblad maandblad. Men beo dat is: „de tigen op so schoone da op te wekk sche taal, den letterk aan ene b Blijksaar den toevrt aan kennis den smaak Hebbe jaargang, louter v voorspoed, wensch va den en te schen het gelingsverb

Over he vraag sch nader dit: De uitdr op zichzelf Bij A La overenkor van de o kinderen kinderen met ons wil begre van de a met den worden. D van de in Iets and Micron, d gebruikt, gedoopt te overmits zekerdert men uit c en hunne niet geloof niet toep gesengend, geacht wi vigen. De red duidelijk, vast, dat verhoudt danigheld Eendesc wordt di om uit Christus, getiteld Wel a mulier, v kind aan gehelligd het in g gedoopt woord u uit gena rechtva Derzif ondeste c zij tegen ook zo door de Onze